

Бабаєва О. В.,
асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СТАДІЯ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СИСТЕМІ СУДОВИХ ПРОЦЕДУР

Судове право як наукова теорія покликане виокремлювати й поглиблено досліджувати спільні риси судових процедур. До їх числа відноситься

і стадійна побудова відповідних судових процесів. В системі стадій судового провадження виділяється стадія підготовчого провадження, що потребує самостійного дослідження.

У науковій юридичній літературі із судового права підготовче судове провадження характеризується як типова для різних видів судочинства стадія судового процесу, що проводиться суддею за участю сторін з метою з'ясування можливості розгляду й вирішення справи по суті, ознайомлення зі справою сторін, а також з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи [1, с. 129]. У зв'язку із цим варто звернути увагу на те, що стадія підготовчого провадження властива всім видам судочинства.

Так, існування цієї стадії у кримінальному процесі регламентує глава 27 «Підготовче провадження» Розділу IV «Судове провадження у першій інстанції» КПК України. На підставі аналізу положень глави 27 КПК України можна дійти висновку, що воно характеризується конкретними завданнями, особливим колом учасників процесуальної діяльності, специфікою процесуальної форми, встановленими законом строками, порядком, етапами, та видом певних рішень. Не вдаючись до детального розгляду кожного з цих елементів, зазначимо, що порядок підготовчого провадження здійснюється у формі підготовчого судового засідання (ч. 2 ст. 314 КПК України), має свої строки (ч. 1 ст. 314 КПК України), коло учасників (ч. 2 ст. 314 КПК України) та характеризується прийняттям проміжних (про застосування, зміну або відміну запобіжного заходу (ч. 3 ст. 315 КПК України) тощо), та підсумкового рішення (ч. 3 ст. 314 КПК України). Має і певний процес доказування при вирішенні питань, пов'язаних із затвердженням угоди про примирення або про визнання винуватості (п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України) або із закриттям провадження (п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України)

КАС України містить Главу 2 «Підготовче провадження» Розділу III «Провадження в суді першої інстанції», яка регламентує дії суду щодо підготовки справи до судового розгляду, зокрема проведення попереднього судового засідання, надання і виконання судових доручень, забезпечення адміністративного позову, ознайомлення зі справою, примирення сторін тощо. Згідно із ст. 121 КАС, за наслідками підготовчого провадження суд постановляє ухвалу про: 1) залишення позовної заяви без розгляду; 2) зупинення провадження у справі; 3) закриття провадження у справі; 4) закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду.

У цивільному процесі ця стадія регламентується у Главі 3 «Проведення у справі до судового розгляду» Розділу III «Позовне провадження», а саме ст. ст. 129–131 та ін. ЦПК України. Хоча ЦПК України, на відміну від КПК і КАС, не містить у своїй структурі окремої глави, присвяченої цій стадії, він також визначає строки проведення попереднього засідання, його суб'єктний склад, мету – з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення правильного та швидкого вирішення справи та ін., тобто достатньо повно регламентує зміст і призначення цієї стадії.

У господарському судочинстві ці питання регламентуються у Розділі IX «Порушення провадження у справі та підготовка матеріалів до розгляду у першій інстанції», а саме ст. 65 «Дії судді по підготовці справи до розгляду» ГПК України. Метою цих дій визначається забезпечення правильного і своєчасного вирішення господарського спору, встановлюється перелік відповідних дій судді господарського суду тощо.

Місце підготовчого провадження у системі стадій того чи іншого виду судочинства визначається її завданнями та співвідношенням з іншими стадіями. Науковці в числі ознак, що характеризують правову процедуру, виділяють її ієрархічність, яка виявляється в тому, що одна процедурна норма деталізує іншу, одні процедурні правовідносини забезпечують процес реалізації інших. Це, в свою чергу, призводить до того, що у процедурі майже кожні правовідносини, з одного боку, виступають як такі, що організуються (процес реалізації яких забезпечується), а з іншого – як ті, що організують (забезпечують) [2, с. 30].

Зазначене може бути застосоване і для характеристики стадії підготовчого провадження. З одного боку, на її здійснення спрямована система підготовчих (організаційних та процесуальних) дій, що складають зміст попередньої стадії судового процесу; з іншого боку, підготовче провадження покликане створити підґрунтя для подальшого судового розгляду справи, «підготувати» до цього суд і учасників провадження, що власне і втілене у назві цієї стадії. Крім того, необхідно враховувати і той зворотній вплив, який дана стадія справляє на попередні стадії відповідного судочинства (що найбільш яскраво виявляється відносно кримінального провадження, яке містить стадію досудового розслідування [3, с. 523], але загалом справедливо і для інших видів судочинства).

Аналіз поглядів вчених, висловлених щодо змісту і завдань цієї стадії у різних видах судочинства, дозволяє стверджувати, що загалом її призначення полягає у реалізації таких функцій: (1) контрольної відносно по-

передньої процесуальної діяльності, виявлення та усунення процесуальних перешкод до розгляду справи судом; (2) підготовчо-організаційної стосовно розгляду і вирішення судом справи по суті.

Отже, стадія підготовчого провадження є типовою для всіх видів судочинства, і покликана забезпечити взаємозв'язок судового розгляду із попередньою процесуальною діяльністю у справі, усунути перешкоди й створити умови для його проведення, а також дати сторонам можливість врегулювати спір між ними до початку судового розгляду.

Використана література:

1. Лапкін А. В. Судове право України : навч. посіб. у схемах / А. В. Лапкін. – Вид. 2-ге, змін. та допов. – Харків : Право, 2017. – 150 с.
2. Протасов В. Н. Основы общеправовой процессуальной теории / В. Н. Протасов. – Москва : Юрид. лит., 1991. – 144 с.
3. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені імені Ярослава Мудрого О. Г. Шило